

Guantanámo – váleční zajatci nebo nepřátelští bojovníci

vývoj událostí

- ▶ 11. září 2001
- ▶ 14. září 2001 společné usnesení Kongresu: "Authorization for Use of Military Force"
- ▶ 7. října 2001 útok na Afgánistán – počátek ozbrojeného konfliktu
- ▶ 13. listopadu 2001 – americký prezident vydal Military Order on the Detention, Treatment, and Trial of Certain Non-Citizens in the War Against Terrorism → zřízení vojenských soudů
- ▶ 11. leden 2002 – prvních 20 osob zajatých v Afghánistánu dopraveno na Kubu

unlawful/enemy combatant

▶ ex parte Quirin 1942

- „The spy who secretly and without uniform passes the military lines of a belligerent in time of war, seeking to gather military information and communicate it to the enemy.... are familiar examples of belligerents who are generally deemed not to be entitled to the status of prisoners of war, but to be offenders against the law of war subject to trial and punishment by military tribunals.“

▶ rozdíl proti dnešku?

unlawful/enemy combatant

▶ Johnson v. Eisentrager (1950)

- Němci sloužící americké armádě odpykávající v Německu tresty nemohou podat k americkým soudům žádost habeas corpus

▶ Hamdi v. Rumsfeld (červen 2004)

- administrativa může zadržet americké občany jako nepřátelské kombatanty
- ti ale musí mít možnost napadnout své zadržení před nestranným soudem, což ale Hamdimu umožněno nebylo (administrativa jednala protiprávně), posléze propuštěn a deportován do S.Arábie

▶ Rasul v. Bush (červen 2004)

- na základě několika důvodů odlišeno od případu Eisentrager
- zadrženi na Guantanámu mohou žádat u amerických soudů o přezkum svých případů, tím, že jim to administrativa dřív nepovolila, jednala protiprávně
- po těchto dvou rozsudcích hrozba, že bude soudnictví zavaleno žádostmi o přezkoumání zadržení, proto administrativa zřídila CSRT a vojenské soudy

Combatant Status Review Tribunals

- ▶ Combatant Status Review Tribunals (Tribunály pro přezkum statutu kombatanta, CSRT) – červenec 2004 – březen 2005
  - reakce na rozsudky *Hamdí* a *Rasul*
  - tři důstojníci, jeden z nich právník
  - bez právní pomoci, jen s přiděleným osobním zástupcem
  - bez vlastní účasti, kde by mohla být ohrožena národní bezpečnost
  - bez důkazních pravidel jako u běžných soudů
  - bez možnosti výslechu vládních svědků nebo povolání vlastních
  - 38 zadržených prohlášeno za nevinné

Vojenské soudy

- ▶ vycházejí z prezidentova vojenského rozkazu z 13.listopadu 2001
- ▶ první případ od srpna 2004
- ▶ omezená možnost právní pomoci a obhajoby
- ▶ předkládání tajných důkazů
- ▶ možnost vyřadit obžalovaného z přelíčení
- ▶ možnost použít důkaz získaný mučením
- ▶ žádná možnost obhajoby

Vojenské soudy

- ▶ legalitu vojenských soudů zpochybňuje případ *Hamdan*, který je v těchto dnech před americkým Nejvyšším soudem
- ▶ jestli by se ukázalo, že jsou v pořádku nebo o nich Nejvyšší soud nerozhodne, zůstaly by jediným místem pro zpochybnění zadržení na Guantanamu vojenské soudy
  - aby bylo pojištěno, že se (v rozporu s rozhodnutím v případě *Rasul*) nikdo nemůže odvolat k federálním soudům, bylo právě takovéto odvolávání zakázáno zákonem Detainee Treatment Act z 30.12.2005

příslušné právo - ŽÚ

Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci ze dne 12. srpna 1949

Váleční zajatci – čl. 4

A. Válečnými zajatci ve smyslu této úmluvy jsou osoby spadající do některé z následujících kategorií, které upadly domoci nepřítele:

1. příslušníci ozbrojených sil některé ze stran v konfliktu, jakož i příslušníci milic nebo příslušníci dobrovolnických sborů, jež jsou součástí těchto ozbrojených sil;

2. příslušníci jiných milic a jiných dobrovolnických sborů, včetně členů organisovaných hnutí odporu, kteří přísluší k jedné straně v konfliktu a jsou činní na vlastním území nebo mimo ně, i když toto území je obsazeno, pokud tyto milice nebo dobrovolnické sbory, včetně organisovaných hnutí odporu, vyhovují těmto podmínkám:

- a) mají-li v čele osobu, odpovědnou za své podřízené,
- b) mají-li pevný rozeznávací znak viditelný na dálku,
- c) nosí-li otevřeně zbraně,
- d) šetří-li při svých úkonech zákonů a obyčejů válečných;

příslušné právo – ŽÚ

Počátek a konec používání úmluvy – čl. 5

Tato úmluva se vztahuje na osoby uvedené v článku 4 od doby, kdy upadly do moci nepřítele, až do jejich konečného propuštění a repatriace.

Jsou-li pochybnosti o příslušnosti osob, které se dopustily válečného činu a upadly do rukou nepřítele, k některé z kategorií, vypočtených v článku 4, budou tyto osoby požívat ochrany této úmluvy, pokud jejich postavení nebude určeno příslušným soudem.

Nezcizitelná povaha práv – čl. 7

Váleční zajatci nemohou se v žádném případě zříci zčásti nebo zcela práv, která jim zajišťuje tato úmluva, po případě zvláštní dohody zmíněné v předchozím článku.

příslušné právo – MPOPP

Čl. 9

1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být svévolně zatčen nebo zadržen. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě případů, kdy se tak stane na základě zákona a ve shodě s řízením, jež je stanoveno zákonem.
2. Každý, kdo je zatčen, musí být v době zatčení seznámen s důvody svého zatčení a musí být neprodleně informován o obviněních proti němu vznesených.
3. Každý, kdo je zatčen nebo zadržen na základě obvinění z trestného činu, musí být neprodleně předveden před soudce nebo jiného úředníka, který je zákonem zmocněn vykonávat soudcovskou pravomoc, a má právo na trestní řízení v přiměřené době nebo na propuštění. Není obecným pravidlem, aby osoby čekající na trestní řízení byly drženy ve vazbě; propuštění může však být podmíněno zárukami, že se dostaví k trestnímu řízení v jakémkoli jiném stadiu soudního řízení a k vynesení rozsudku.
4. Každý, kdo je zatčen nebo se nalézá ve vazbě, má právo na řízení před soudem tak, aby soud mohl rozhodnout bez prodlení o právoplatnosti jeho zadržení a nařídít jeho propuštění, jestliže vazba není zákonná.
5. Každý, kdo se stal obětí nezákonného zatčení nebo vazby, má vymahatelné právo na náhradu.

příslušné právo – MPOPP

Čl. 14

1. Všechny osoby jsou si před soudem rovny. Každý má úplně stejné právo, aby byl spravedlivě a veřejně vyslechnut nezávislým a nestranným soudem, který rozhoduje buď o jeho právech a povinnostech, nebo o jakémkoli trestním obvinění vzneseném proti němu. Tisk a veřejnost mohou být vyloučeny z celého řízení nebo z jeho části z důvodů morálky, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti nebo tehdy, když si toho vyžaduje soukromý zájem stran, nebo mohou být vyloučeny v rozsahu, který je podle přísného mínění soudu nutný při zvláštních okolnostech, kdy by zveřejnění prejudikovalo zájmy spravedlnosti; avšak každý rozsudek vynesený v trestní nebo občanskoprávní věci bude zveřejněn s výjimkou případů, kdy zájem mladistvých osob vyžaduje jiný postup nebo kdy se řízení týká manželských sporů nebo opatrovnictví dětí.
2. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, považuje se za nevinného, dokud není zákonným postupem prokázána jeho vina.
3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má mít tyto minimální záruky:
  - a) má být neprodleně a podrobně informován v jazyce, jemuž rozumí, o povaze a důvodu obvinění proti němu;
  - b) má mít dostatek času a možností pro přípravu své obhajoby a aby se mohl spojit s obhájcem podle své vlastní volby;
  - c) má být souzen bez zbytečného odkladu;
  - d) má být souzen za své přítomnosti a obhajovat se osobně nebo prostřednictvím obhájce, kterého si sám zvolí; má být poučen o svých právech a má mu být poskytnuta právní pomoc v každém případě, kdy toho zájmy spravedlnosti vyžadují, a aniž by v takovém případě sám platil náklady, jestliže nemá dostatečné prostředky k úhradě;
  - e) má mu být dána možnost, aby provedl výslech nebo dal provést výslech svědků proti sobě a aby měl možnost účasti a výslechu svědků svědčících v jeho prospěch za stejných podmínek jako u svědků svědčících proti němu;
  - f) má se mu dostat pomoci tlumočníka, jestliže nerozumí jazyku nebo nemluví jazykem, jehož se užívá u soudu;

jak postupovat?

- ▶ nutno posuzovat případ každého zadrženého individuálně
- ▶ stále platí presumpce nevinny
- ▶ Taliban považován Bushovou administrativou za stranu ŽÚ→čl. 4(1) ŽÚ III.
- ▶ členy Al-Kaidy nutno posuzovat jako občany různých zemí a zkoumat, v jakém vstahu jsou k USA (válka/mír), podle toho aplikovat právo
- ▶ to samé platí pro ostatní zadržené na Guantanámu (údajně 35 národností)
- ▶ v případě nejasností nutno přezkoumat nezávislým soudem podle zásad spravedlivého procesu

mezinárodní kritika

- ▶ „the Assembly concludes that the circumstances surrounding detentions by the United States at Guantánamo Bay show unlawfulness and inconsistency with the rule of law“ Parlamentní shromáždění Rady Evropy Resolution 1433 (2005)
- ▶ „Close the Guantánamo detention facility and open up all US ‘war on terror’ detention facilities to external independent scrutiny.“ European Parliament resolution on Guantanamo, 13 February 2006
- ▶ „Accordingly, the United States Government should either expeditiously bring all Guantánamo Bay detainees to trial, in compliance with articles 9(3) and 14 of ICCPR, or release them without further delay.“ Report of the Chairperson of the UN Working Group on Arbitrary Detention, 15 February 2006